

۷۱۲۳
۱۲/۱۹

تفکر خلاق

نور اوزار و تألیف :

صبا ہاشم زارہ

سرشناسه : هاشم‌زاده، صبا، ۱۳۷۳ -
 عنوان و نام پدیدآور : تفکر خلاق / گردآوری و تألیف صبا هاشم‌زاده
 مشخصات نشر : تهران: تیموری، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری : ۱۴۲ ص، مصور: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س. م.
 شابک : ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۶۲۹ - ۳۸ - ۴
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 موضوع : اندیشه و تفکر خلاق
 موضوع : Creative thinking
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۶ ت ۷ ۲ هـ / BF ۴۰۸
 رده بندی دیوی : ۱۵۳/۳۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۹۲۴۴۶۷

نام کتاب : تفکر خلاق
 تألیف و گردآوری : صبا هاشم‌زاد
 ویراستار : نغمه علی‌قلی
 نوبت چاپ : اول
 سال چاپ : ۱۳۹۶
 شمارگان : ۵۰۰ جلد
 قیمت : ۱۱۰۰۰ تومان
 شابک : ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۶۲۹ - ۳۸ - ۴

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

آدرس: تهران، میدان انقلاب، ابتدای خیابان آزادی، جنب ایستگاه مترو،
 کوچه جنتی، پلاک ۲۶، واحد ۵ - تلفن: ۶۶۵۶۷۷۷۰ : دورنما: ۶۶۵۶۷۷۷۱

فهرست مطالب

۷	..... مقدمه
۱۱	..... فصل ۱. خلاقیت و تفکر خلاق
۱۱	..... تفکر چیست؟
۱۴	..... انواع تفکر
۱۵	..... خلاقیت چیست؟
۱۷	..... تفکر خلاق چیست؟
۱۸	..... ذهن خلاق چیست؟
۲۱	..... مراحل تفکر خلاق
۲۱	..... فواید تفکر خلاق
۲۳	..... الگوی تمایلات تفکری در مغز چهار رایی
۲۵	..... تفکر تمام مغزی و حل خلاقانه مسئله
۲۹	..... فصل ۲. موانع رسیدن به تفکر خلاق
۲۹	..... موانع ذهنی تفکر خلاق
۳۰	..... موانع خلاقیت و نوآوری
۳۱	..... غلبه بر موانع ذهنی تفکر خلاق
۳۹	..... فصل ۳. تفکر خلاق و حل مسئله
۳۹	..... مهارت حل مسئله
۴۰	..... ضرورت مهارت حل مسئله
۴۱	..... کاربرد مهارت حل مسئله

مراحل تکنیک حل مسئله ۴۳

فصل ۴. تمرین های خلاقیت ۵۹

چگونگی پرورش تفکر خلاق ۶۰

تمرین هایی برای رشد تفکر خلاق ۶۲

چگونه خلاقیت خفته را بیدار سازیم؟ ۶۹

فصل ۵. نمونه هایی از خلاقیت ۷۱

هوشمندی های افراد خلاق ۷۱

نمونه هایی از افراد خلاق ۷۶

پیوست ۸۱

پرسشنامه سنجش خلاقیت تورنس ۸۱

کارگاه تفکر خلاق ۹۹

دستورالعمل ها ۹۹

تکنیک اسکمپر ۱۱۶

تکنیک شش کلاه تفکر ۱۱۹

تکنیک پنج چرا ۱۲۴

تمرین هایی برای رشد تفکر خلاق ۱۲۹

منابع ۱۳۷

مقدمه

ذهن دنیای خاص خودش را دارد و قادر است در درون خودش از یک جهنم، بهشت بسازد و یا از یک بهشت، جهنم.
«جان میلتن»

آلبرت انیشتین به عنوان بزرگترین نابغه خلاق قرن بیستم معرفی شده است. با وجود این، او دانش او را از صغیر به بزرگ، خيال‌پردازی را به مطالعه ترجیح می‌داد و بالاخره به دلیل آشوب‌گرایی از مدرسه اخراج شد.

در نوجوانی او تحت تأثیر جنبه خلاق ریاضی و فیزیک قرار گرفت و به همین ترتیب به کار مایکل آنجلو که سخت مطالعه می‌کرد، علاقه‌مند شد. این علاقه دو طرفه او را تشویق کرد تا حتی بیشتر با خالقش بازی کند و شهرت امروزی‌اش یعنی بازی‌های ذهنی خلاق را توسعه بخشد. طوری که خودش را مدل یک سؤال جالب توجه قرار داد و در نتیجه اجازه داد تا تخیلاتش فوران کند.

انیشتین در یکی از مشهورترین بازی‌های ذهنی خلاقش تصور کرد که روی سطح آفتاب قرار دارد و پرتویی از آفتاب را در دست می‌گیرد و مستقیماً از آفتاب با سرعت نور دور می‌شود و به انتهای جهان می‌رسد. زمانی که به پایان سفرش رسید با کمال تعجب، متوجه شد تقریباً به همان جایی برگشته که شروع کرده بود. این از نظر منطقی غیرممکن بود، شما همیشه

روی یک خط مستقیم قدم بر نمی‌دارید که سرانجام به نقطه‌ای برسید که از آنجا شروع کرده‌اید. لذا انیشتین پرتوی آفتاب تخیلی دیگری را در دست گرفت و بر قسمت دیگری از سطح آفتاب نشست و دوباره در مسیری مستقیم به سفرش ادامه داد تا به پایان جهان برسد. مجدداً او به نقطه‌ای که شروع کرده بود نزدیک شد.

آرام آرام این حقیقت به ذهن او خطور کرد که تخیل انیشتین حقایق بیشتری نسبت به منطق به او گفته بود. اگر شما همیشه در مسیری مستقیم بپیمایید و پیوسته به پیرامون نقطه‌ای که شروع کردید برگردید، در نتیجه، حداقل باید دو مورد لحاظ شود: اینجا داشتن در مواردی، و داشتن حد و مرز. با این روش، انیشتین به عالی‌ترین بینش دست یافت: «جهان ما، جهانی منحنی و محدود است و او تنها با افکار نیمکره‌چپ مغز، به این درک وسیع و خلاق دست پیدا نکرد بلکه با تلفیق دانش اعداد، کلمه، ترتیب، منطق و تجزیه و تحلیل با تخیل وسیع، آگاهی فضایی‌اش و توانایی دیدن تمام تصاویر به آن دست پیدا کرد. بینش او آمیزش و ادغامی عالی بین دو نیمکره مغز بود. او نمونه‌ای عالی «عقل کل» درک خلاق بود.

تفکر خلاق، پیدا کردن مسیرها و راه‌حل‌های جدید و نو برای حل مسئله و مشکلات است و خوشبختانه ربطی به هوش و ذکاوت ندارد. خلاقیت را می‌توان به طور مؤثر و کارآمدی آموخت، هوش و ذکاوت به یاد و وجود آن خلاقیت را محدود نمی‌کند. شاید شخص چندان باهوش نباشد ولی در عین حال یک نابغه خلاق باشد. برای مثال بتهوون یک نابغه در رشته موسیقی بود، درحالی که در درس ریاضی دانش‌آموز خوبی نبود.

هوش و توانایی ذهنی برای یادگیری و فهمیدن، خلاقیت و توانایی نشان دادن ابتکار، نوآوری و همچنین مهارت‌های معمول در حل مشکلات است و هدف از آموزش خلاقیت، برانگیختن نیروی ابتکار و تقویت آن است. تقریباً

همهٔ انسان‌ها خلاق متولد می‌شوند ولی متأسفانه در طول زمان و طی یادگیری آموزش‌های ابتدایی این خلاقیت به تدریج و به دلیل آموزش‌های نامناسب از بین می‌رود.

یکی از عناصر مهم در تحصیل، تحریک خلاقیت، قوه تخیل و حتی خیال‌پردازی است و این یکی از وظایف حساس معلمان است که ناخودآگاه بیشتر مانع نشده گرفته و حتی گاهی با خیال‌پردازی کودک مخالفت و مبارزه می‌شود و این به معنای مرگ تفکر خلاق در کودکی است.

هدف از تألیف این کتاب، این است که بتوانیم با تقویت و آموزش راهکارهای خلاقیت و تفکر خلاق گامی در راستای ارتقای سطح فکری انسان‌ها در جهت حل مسائل و مشکلات روزمره آن‌ها برداریم. امیدواریم روزی فرا برسد که خلاقیت هیچ کودکی ندانسته از بین نرود و شاهد ظهور نوابغ خلاق چون انیشتین، داروین، بتهوون، فروید و دیگر بزرگان، در کشور دانشمندپرور ایران عزیز باشیم.

م. با هاشم زاده

تهران - بهمن‌ماه ۱۳۹۵ خورشیدی

استعداد + آموزش + خیال‌پردازی + علاقه و اشتیاق ← تفکر خلاق

بینش کودکانه + تجربه + دانش ← خلاقیت